

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами діяльності)

УДК 338:657

Роль бухгалтерського обліку у фінансовій стійкості підприємства: стратегічне планування та аналіз фінансових показників

Шиш Анатолій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики та економічного аналізу, економічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна, shish.a.m@nubip.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0003-4417-470X>

Прийнято: 23.11.2023 | Опубліковано: 29.12.2023

Анотація: *Останні перетворення в ринковій економіці змусили українські підприємства переглянути свою політику щодо ефективності відтворення основного капіталу з метою термінового вирішення питань конкурентоспроможності та економічної стабільності. Забезпечення достатності фінансових ресурсів для відтворення основних фондів є однією з найважливіших умов досягнення цілей і завдань, поставлених у фінансовій стратегії підприємства. Конкретні шляхи досягнення відповідних цілей визначаються фінансовою політикою. Фінансова політика містить у собі політику управління, що оптимізує структуру відтворювальних джерел потенційних продуктивних сил з метою набуття суттєвих відтворювальних джерел основних засобів, політику ціноутворення, політику формування та використання прибутку. Мету цієї роботи можна визначити як з'ясування ролі фінансового обліку в забезпеченні фінансової стійкості підприємств шляхом визначення обліково-аналітичного забезпечення для розробки систем аналізу фінансової стійкості. У дослідженні проаналізовано зміст категорії "інформаційне забезпечення", сформовано систему інформаційного забезпечення управління фінансовим і майновим станом підприємства, охарактеризовано фактори, що впливають на рівень інформаційного забезпечення, представлено етапи формування фінансової інформації та вимоги до неї. Вивчення інформаційного забезпечення системи та потреб управлінської діяльності дало змогу*

виокремити суттєві ознаки, які взаємно визначають їхній зміст з метою підвищення рівня інформованості. Концептуальна модель інформаційного забезпечення на мікрорівні з її основними компонентами - цілями, об'єктами, суб'єктами, функціями, розподілом завдань і факторами адаптації, які сприяють обґрунтуванню методологічних аспектів у відповідних галузях обліково-аналітичного забезпечення, а також принципів побудови відносин як усередині обліково-аналітичного забезпечення, так і на рівні системи управління.

Ключові слова: інформаційне забезпечення; фінансова стійкість; обліково-аналітичне забезпечення; управління; аналіз; система; підприємство.

The role of accounting in the financial stability of the enterprise: strategic planning and analysis of financial indicators

Anatolii Shysh

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Statistics and Economic Analysis, Economic faculty, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, shish.a.m@nubip.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-4417-470X>

Abstract: Recent transformations in the market economy have forced Ukrainian enterprises to review their policy regarding the effectiveness of the reproduction of fixed capital in order to urgently solve the issues of competitiveness and economic stability. Ensuring the sufficiency of financial resources for the reproduction of fixed assets is one of the most important conditions for achieving the goals and objectives set in the company's financial strategy. Specific ways of achieving the respective goals are determined by the financial policy. Financial policy includes management policy that optimizes the structure of reproductive sources of potential productive forces in order to acquire significant reproductive sources of fixed assets, pricing policy, policy of profit formation and use. The purpose of this work can be defined as clarifying the role of financial accounting in ensuring the financial stability of enterprises by determining accounting and analytical support for the development of financial stability analysis systems. The research analyzed the content of the "information support" category, formed a system of information support for managing the financial and property status of the enterprise, characterized the factors affecting the level of information support, presented the stages of formation of financial information and requirements for it. The study of the information provision of the system and the

needs of managerial activity made it possible to single out essential features that mutually determine their content in order to increase the level of awareness. Conceptual model of information support at the micro level with its main components - goals, objects, subjects, functions, distribution of tasks and adaptation factors, which contribute to the justification of methodological aspects in the relevant branches of accounting and analytical support, as well as the principles of building relationships within accounting - analytical support, as well as at the level of the management system.

Keywords: *information support; financial stability; accounting and analytical support; management; analysis; system; enterprise.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Численні загрози сталому та ефективному функціонуванню будь-якого вітчизняного підприємства зумовлюють необхідність удосконалення існуючих і розроблення нових механізмів забезпечення фінансової стійкості на мікрорівні. Фінансово-економічний стан підприємства має вирішальне значення для прийняття багатьох обґрунтованих прогностичних управлінських рішень. Якісна оцінка фінансової стійкості є однією з найважливіших засад ефективного розвитку підприємства і дає змогу отримати інформацію щодо його поточних і перспективних фінансових можливостей. Тому вона є одним із ключових показників для інвесторів і кредиторів, оскільки на її основі формуються стратегії та визначаються тенденції розвитку підприємства. У зв'язку з цим актуальним завданням є вдосконалення методологічних аспектів інформаційного забезпечення при формуванні інформаційної бази для оцінки фінансової стійкості підприємства (наприклад, визначення системи показників, структури форматів звітності тощо). Враховуючи високий рівень невизначеності у функціонуванні підприємств, процедура формування та використання інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю є одним із ключових завдань. Основними елементами якісного інформаційного сектору є обліково-аналітичне забезпечення як система генерації та опрацювання зовнішніх і внутрішніх даних. Удосконалення теоретичної бази інформаційного забезпечення визначає необхідність уточнення відповідних концептуальних засад формування та використання інформаційного забезпечення під час розроблення оперативних і стратегічних завдань у сфері управління фінансовою стійкістю підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження проблем облікового забезпечення процесу оцінки діяльності підприємств присвячено праці багатьох провідних українських та закордонних науковців, а саме Бержанір І. А., Ковальчук Т.М, Кузь В.І., Кононова О. Є., Кохно І. І., Швець В. Г., Кулинич М. Б., Фатенок-Ткачук А. О. Мельник К. П., Пилипенко А.А. та інші. Проте, аналіз наукової літератури свідчить про відсутність комплексного дослідження питань облікового забезпечення системи управління підприємством в цілому та в умовах наявності особливостей оцінки фінансової стійкості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. За всієї наукової та практичної значущості розробок науковців, у вітчизняній і зарубіжній літературі ще недостатньо повно висвітлено роль фінансової стійкості в забезпеченні загальної економічної безпеки підприємства та окремі аспекти визначення місця аналізу фінансової стійкості в обліково-аналітичній системі управління господарською діяльністю підприємства. Слід зазначити, що. Водночас виникають питання, пов'язані з контурами інформаційного забезпечення аналізу показників, що характеризують фінансову стійкість, та визначенням механізмів надходження інформації з обліково-аналітичної системи підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті може бути визначена, як здійснення конкретизації ролі фінансового обліку в забезпеченні фінансової стійкості підприємства із визначення обліково-аналітичне забезпечення розвитку системи аналізу фінансової стійкості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Аналіз багатьох існуючих визначень показує, що поняття обліково-аналітичного забезпечення, системи або механізму є практично синонімами. У більшості робіт основною метою цих понять є забезпечення системи управління (поточного, фінансового та стратегічного) обліково-аналітичною інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень. Поняття облікового забезпечення потребує виокремлення та уточнення облікових аспектів, що формують інформацію про вартість активів, джерела формування, зобов'язання, інформацію про взаємовідносини з постачальниками,

формування фінансових результатів, прибутку та його використання тощо. Хоча поняття бухгалтерської інформації включає в себе інформацію, що формується бухгалтерським обліком, слід зазначити, що поняття бухгалтерського супроводу ширше за поняття бухгалтерської інформації. Інакше кажучи, під бухгалтерським супроводом слід розуміти процес створення і формування облікової інформації, який гарантує кількість і якість інформаційного масиву даних в обліковій системі.

Поняття облікового забезпечення та аналітичного забезпечення в науковій літературі розкриваються через розуміння двох векторів:

1. Формування інформаційних систем даних відбувається через обліковий зміст: збирання, реєстрація, узагальнення, зберігання та передача інформації;
2. Формування інформаційних систем даних відбувається через аналітичний зміст - декомпозицію інформації на різні зрізи.

Метою бухгалтерського супроводу є, зокрема, об'єднання облікових процедур і створення інформації для об'єктивного аналізу фінансової стійкості. Виходячи з цього підходу, доцільно інтерпретувати облікове забезпечення в оцінці фінансової стійкості підприємства. Таким чином, облікове забезпечення для оцінки фінансової стійкості розглядається як інтегрована облікова система, що формує та систематизує інформацію за допомогою різних функцій та аналітичних розрізів з метою формування низки показників для аналізу фінансової стійкості підприємства. При цьому формування облікової системи оцінки фінансової стійкості обумовлено процесом цілеспрямованого добору даних інформаційних показників, які використовуються для розрахунку коефіцієнтів в аналізі.

Потік інформації істотно доповнюється внутрішніми документами компанії, регістрами бухгалтерського обліку, даними первинного обліку та внутрішньої звітності, на основі яких можна виявити внутрішні тенденції зміни показників звітності.

Теоретичне підґрунтя концепції обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками становлять, по-перше, закони формування, руху та використання грошових потоків і, по-друге, сутнісні характеристики та зміст загального процесу обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень.

По-перше, він відіграє визначальну роль у формуванні інформаційної бази для ухвалення управлінських рішень, тобто основна мета обліково-аналітичної системи - подання повної інформації у формі, придатній для ухвалення ефективних управлінських рішень. По-друге, комплексний характер підсистеми, тобто її основний компонент - обліково-аналітичні процедури - має реалізовуватися на основі загальної та

несуперечливої нормативно-методичної бази. Підсистема обліку має забезпечувати формування облікових даних і звітних показників у вигляді форм, спеціально розроблених для аналізу. Процедури аналізу мають ґрунтуватися на сучасних методологічних підходах і забезпечувати формування набору показників, що повністю відповідають потребам прийняття ефективних рішень. Як видно зі стислого аналізу змісту трактування, усі терміни, що використовуються для визначення сутності одного й того самого поняття, характеризують процес накопичення, оброблення та передавання обліково-аналітичної інформації, необхідної зовнішнім і внутрішнім користувачам управління на різних рівнях для ухвалення відповідних рішень. Це свідчить про те, що, наприклад, краще використовувати єдиний термін "інформаційне забезпечення". Зокрема, Бержанір І. А. визначає категорію "інформаційне забезпечення" як процес безперервного та цілеспрямованого добору релевантних інформаційних показників, необхідних для аналізу, планування та підготовки ефективних управлінських рішень, що стосуються всіх аспектів фінансової діяльності підприємства [1]; Ковальчук Т. М. та Кузь В. В. визначають "інформаційне забезпечення" як сукупність форматів, методів та інструментів управління інформаційними ресурсами, необхідних і придатних для стабільного функціонування підприємства та реалізації аналітичних і управлінських процедур, що гарантують його сталий довгостроковий розвиток [2]. Аналіз змісту наведених трактувань досліджуваних категорій підтверджує висновок про те, що різні вчені по-різному підходять до визначення сутності цього поняття.

Одна група вчених розглядає "інформаційне забезпечення" як сукупність процесів (або один процес) [3], інша - як набір певних інструментів і методів [4].

Елементами представленої системи інформаційного забезпечення є облік та аналіз, які взаємодіють через інформаційні потоки, утворюючи потужну базу даних для прийняття рішень та контролю. Розглядаючи ці компоненти системи, можна виокремити фактори, що впливають на рівень інформаційного забезпечення, тобто зовнішні (коло зовнішніх користувачів, рівень розкриття інформації для задоволення інформаційних потреб зовнішніх користувачів) та внутрішні (розмір і масштаб діяльності підприємства, структура організації управління, інформаційні потреби користувачів, співробітників обліково-аналітичних підрозділів, рівень кваліфікації, ступінь деталізації й узагальнення інформації, частота надання) мають бути виявлені та проаналізовані. Необхідно проаналізувати вплив деяких із цих чинників на формування обсягу інформації, що надається [5]. Розмір підприємства та масштаб його діяльності впливають на склад структурних елементів системи управління та потребу в

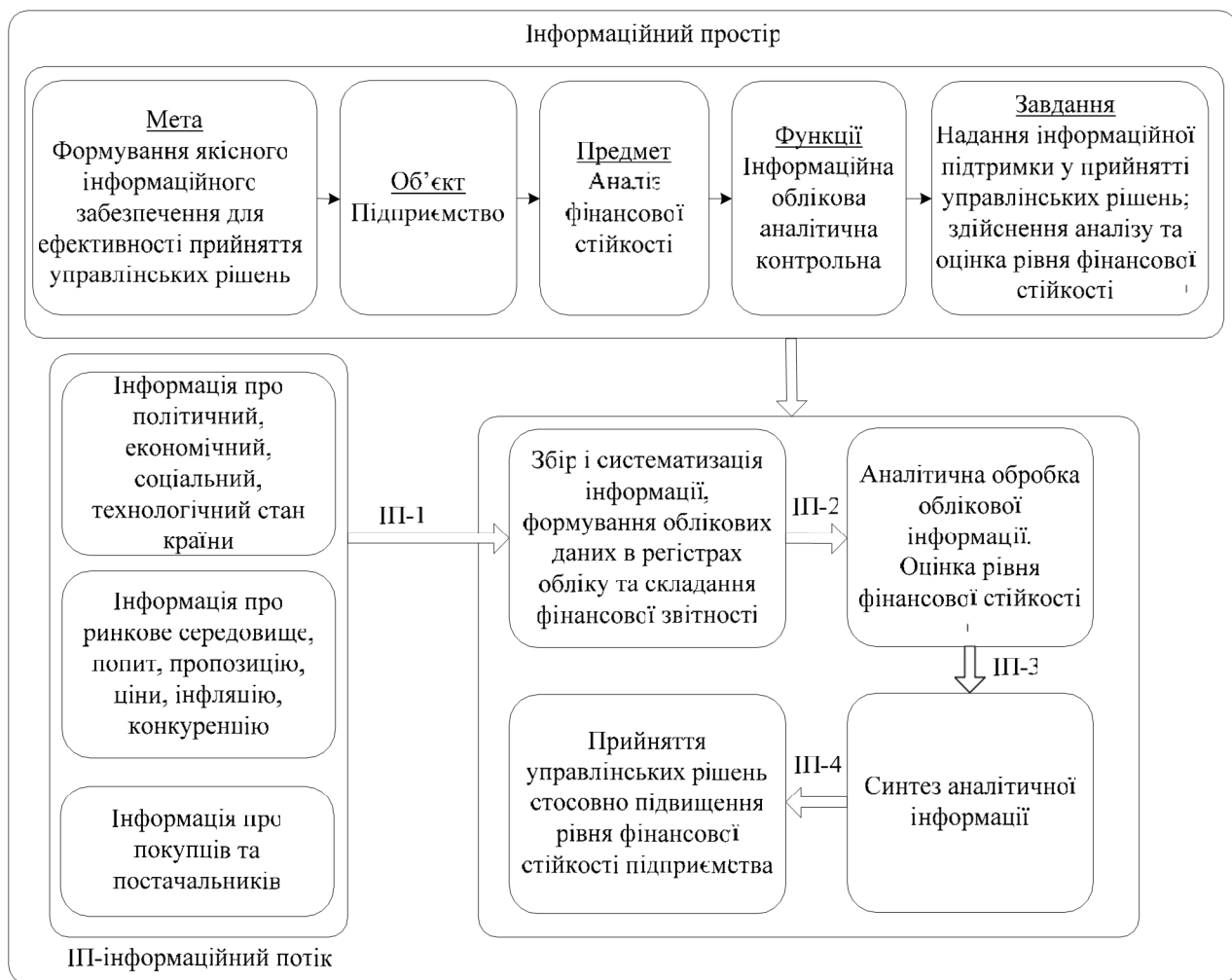
інформаційній підтримці для аналізу та управління. Збільшення масштабів діяльності вимагає створення додаткових елементів у системі управління, ширшої структури каналів надання та отримання економічної інформації, збільшення обсягу обліково-аналітичної інформації, що надходить і виходить із системи. Безпосередній вплив здійснюють інформаційні потреби користувачів, тому що обсяг і вид обліково-аналітичної інформації, рівень узагальнення та формат подання мають бути чітко визначені для кожного конкретного користувача внутрішнього і зовнішнього середовища. При виконанні відповідних обліково-аналітичних процедур для підготовки управлінської інформації необхідно заздалегідь розрахувати тимчасові та трудові витрати і врахувати рівень їх кваліфікації [6].

Крім визначення якісних характеристик інформаційного забезпечення аналізу фінансової стійкості та чинників, що впливають на нього, концептуальне значення в сучасних умовах динамічного розвитку економіки мають параметри перетворення і використання інформації, що акумулюють зміст терміна інформаційне забезпечення. Сильне інформаційне забезпечення аналізу звітності є, мабуть, найважливішим елементом у процесі ефективної реалізації процедури аналізу, що, своєю чергою, дає змогу керівникам і менеджерам приймати на його основі відповідні бізнес-рішення.

Тому перш ніж розпочати розробку аналітичної процедури оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства, доцільно визначити складові концептуальної моделі інформаційного забезпечення управління фінансовим і майновим становищем підприємства (рис. 1).

Рисунок 1

Концептуальна модель обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства



Джерело: власна розробка автора на основі [7, 8].

Концептуальна модель інформаційного забезпечення, побудована на мікрорівні, виокремлює такі ключові компоненти, як цілі, об'єкти, функції та завдання, а також принципи побудови відносин як усередині обліково-аналітичного забезпечення, так і на рівні системи управління, при цьому елементи адаптації сприяють обґрунтуванню методологічних аспектів у відповідних галузях обліково-аналітичного забезпечення.

Метою системи обліково-аналітичної підтримки процесів управління фінансовою стійкістю є формування та передача оперативної, якісної інформаційної підтримки для обґрунтованості та ефективності прийняття управлінських рішень у системі управління фінансовою стійкістю підприємства.

Система орієнтована на підприємства, а її об'єктом є рівень їхньої фінансової стійкості. Система виконує інформаційні, облікові, аналітичні та контрольні функції і відповідні завдання, забезпечуючи інформаційну підтримку ухвалення управлінських рішень, аналіз та оцінку фінансової стійкості підприємства загалом і в кожному аналітичному розрізі, планування та контроль діяльності підприємства й обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку підприємства.

Висновки. Дослідження інформаційного забезпечення потреб системи та управлінської діяльності дало змогу виокремити суттєві ознаки, які взаємно визначають їхній зміст і підвищують рівень їх визнання.

Розроблено концептуальну модель інформаційного забезпечення на мікрорівні та виокремлено її основні компоненти - мету, об'єкти, суб'єкти, функції, завдання та принципи побудови відносин як у межах обліково-аналітичного забезпечення, так і на рівні системи управління - з використанням чинників адаптації, що сприяють формуванню методологічних аспектів у відповідних галузях обліково-аналітичного забезпечення. Було виокремлено такі аспекти взаємовідносин: взаємовідносини між системою обліково-аналітичного забезпечення та системою обліково-аналітичного забезпечення.

Водночас процес формування інформаційних каналів та узагальнення звітних даних потребує подальшого розгляду.

Список використаних джерел

1. Бержанір І. А. Власний капітал: проблеми та напрями удосконалення обліку. Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти: збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науковопрактичної конференції (30-31 березня 2020 р.). Дніпро: НМетАУ, 2020. С. 21-23.

2. Ковальчук Т.М, Кузь В.І. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: практикум. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 192 с.

3. Кононова О. Є. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА. Вена.: Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2018. 102 с. URL: <http://ppublishing.org/upload/iblock/ac7/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-2.pdf>

4. Кохно І. І., Швець В. Г. Організаційні аспекти складання та подання фінансової звітності підприємства. Молодий вчений. 2018. № 1. С. 500-503

5. Кулинич М. Б., Фатенок-Ткачук А. О. Мельник К. П. Облік, аналіз, аудит і оподаткування економічних суб'єктів: організаційно-методологічні аспекти : монографія. Луцьк : «Вежа Друк», 2023. 136 с.

6. Пилипенко А.А. Організація обліку і контролю. .Х.: Харківський національний економічний університет, 2018. 350 с.

7. Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу: II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів, аспірантів та молодих вчених пам'яті видатного українського вченого-економіста Сергія Ілліча Юрія (м. Кам'янець-Подільський, 01 лютого 2023 р.). Кам'янець-Подільський : НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут». 2023. 554 с.

8. Штучний інтелект для бізнесу: які завдання здатен вирішувати та в яких галузях допомагає. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/publications/20254126-shtuchnij-intelekt-dlya-biznesuyaki-zavdannya-zdaten-virishuvati-ta-v-yakih-galuzyah-dopomagaе>